

Portfolio alfabetisering NT2: de stand van zaken

Een interview met Willemijn Stockmann

In ALFA-nieuws 1 van januari 2005 werd bericht over de naderende uitgave van het Portfolio Alfabetisering NT2 van het Cito met daarin het Raamwerk Alfabetisering NT2. In ALFA-nieuws 2 van hetzelfde jaar beschreef Willemijn Stockmann (samen met Kaatje Dalderop auteur van het Portfolio ANT2) het gebruik van de onderdelen van het portfolio: de biografie, de checklist, het dossier en de beoordeling van de handelingen. Sinds het verschijnen van dit portfolio zijn er twee en een half jaar verstreken: hoe staat het er nu voor? Charlotte Cannegieter vroeg het aan Willemijn Stockmann.

CHARLOTTE CANNEGIETER/ROC NOVA COLLEGE, IJMUIDEN

Sinds het verschijnen van het *Portfolio Alfabetisering NT2* (vanaf nu: *portfolio ANT2*) begin 2005 heeft Willemijn Stockmann op verschillende ROC's vanuit het Cito de implementatie hiervan verzorgd. In totaal heeft Stockmann acht trainingen verzorgd en op vier scholen een terugkomdag gehad. Andere ROC's gaan zelf met het portfolio aan de slag of zijn er nog niet mee begonnen.

Wat opviel tijdens de trainingen en de terugkomdagen is de worsteling met een portfolio in het algemeen. Dit instrument is zeker nog geen gemeengoed op alle ROC's.

Het is voor veel docenten moeilijk om te geloven in de eigen beoordelingscapaciteit met behulp van het raamwerk alfabetisering NT2. Vooral docenten die

veel als NT2-docent hebben gewerkt en later ANT2-docent werden, hebben moeite met het onderdeel beoordelen. Waarschijnlijk omdat zij meer gewend waren om te werken met andere toetsvormen, zoals de Nivortoetsen. 'Wie ben ik om deze cursist te beoordelen?' was een veel gehoorde uitspraak. ROC's die kozen voor één studiedag om het portfolio ANT2 te introduceren kwamen meestal bedrogen uit: 'Dat is echt niet haalbaar,' zegt Stockmann. 'Na verloop van tijd ontstaan binnen de school verschillende interpretaties van het werken met het portfolio.' Op scholen waar er meerdere keren een training is gegeven merkt zij wel dat er iets is gebeurd: het is een deel van het werk geworden en er wordt met grotere eenduidigheid gewerkt.

Portfolio en werkwijze

Het portfolio alfabetisering is gebaseerd op het Raamwerk Alfabetisering NT2, de nieuwe niveau-indeling voor het alfabetiseringsonderwijs. De indeling sluit aan op het *Common European Framework* en het Raamwerk NT2. Het portfolio ANT2 bestaat uit de biografie, de checklists en het dossier.

De functionele vaardigheden zijn de basis voor de checklists (zie voorbeeld 1) en geven beschrijvingen voor lezen, schrijven en gesprekken voeren. De checklists dienen zelf niet als lesmateriaal, ze zijn geen bewijs, maar dienen alleen als voorbeeld om een *can-do-statement* te illustreren. De bewijzen die de cursisten verzamelen van de functionele vaardigheden komen in het dossier. Voorbeelden van bewijzen zijn

foto's van bepaalde situaties, cassettebandjes of ingevulde formulieren. In de biografie komen de persoonlijke gegevens van de cursisten en worden competenties beschreven. De technische vaardigheden hebben betrekking op het leren lezen en schrijven. Dit gedeelte is vooral belangrijk voor het overzicht van de docent.

Op de terugkomdagen werd in het bijzonder aandacht gevraagd voor de volgende vragen: hoe moet dat nou met die indeling? Waar 'plak' je wat? En die beoordeling, hoe moet dat nu precies? Wat vind je van de manier waarop wij bezig zijn geweest? Een veel gehoorde vraag was ook of er integratie mogelijk is met het inburgeringsportfolio, waarover later meer.

Op de ROC's die Stockmann bezocht werd er nog niet gewerkt met het beoordelingsinstrument uit het portfolio; dit is wel het geval op haar eigen ROC Midden-Brabant. Daar worden de Nivor-toetsen al jaren niet meer gebruikt voor alfacursisten. De mondelinge en de schriftelijke vaardigheden (zowel de technische als de functionele)

worden met het portfolio ANT2 beoordeeld. Op basis hiervan krijgt een cursist het label 'Alfa A', 'Alfa B' of 'Alfa C'. De functionele schriftelijke vaardigheden worden beoordeeld met behulp van een aftekenlijst (zie voorbeeld 2). Als je een product beoordeelt en aftekent als geldig bewijs dan doe je dat met de kennis van het technische raamwerk in je achterhoofd. Dat werkt ook zo bij het portfolio NT2. Je legt daar de kenmerken onder van tekst- en vormaspecten. De aftekenlijst is niet alleen handzaam voor docenten, maar ook voor cursisten. Zij hebben op deze manier een beter overzicht over welke vaardigheden zij al onder de knie hebben en welke nog niet.

In het rapport technische vaardigheden (zie voorbeeld 3) wordt de ontwikkeling van het technisch leren lezen en schrijven genoteerd. Docenten kunnen dit invullen na observatie. Het doel van deze observatie is vooral diagnostisch: het is een instrument waardoor stagnaties zichtbaar gemaakt worden. Ook cursisten krijgen op deze manier zicht op hun vorderingen. De niveaubeschrij-

vingen van de technische vaardigheden zijn te vinden in het raamwerk technische vaardigheden.

Het administratieve systeem op het ROC Midden-Brabant is zodanig aangepast dat de resultaten van de aftekenlijst en de rapportage hierin kunnen worden verwerkt. De cursisten krijgen dan ook een mooi certificaat en staan niet zoals op veel andere scholen met lege handen.

Mama kan heel veel

Wat vonden de docenten die met het portfolio ANT2 zijn gaan werken nu het meest inspirerend? Het waren voornamelijk de reacties van cursisten zelf die de docenten verrasten.

Het werken met de biografie, dat is *empowerment*. Cursisten die dachten niets te kunnen, hebben ineens een lijst met dingen waar ze goed in zijn. Ze leren niet alleen kijken naar lezen en schrijven, maar stippen ook geheel andere vaardigheden en competenties aan.

Als je aan een cursist vraagt wat hij of zij goed kan, komt er vaak niet zoveel uit. Een docent op het Nova College vroeg daarom aan haar cursiste om eens aan haar familie te vragen waar ze goed in was. Dit resulteerde in een groot vel met tekeningen en tekst van haar man en kinderen met wat ze allemaal geweldig vonden aan hun vrouw

Voorbeeld 1

Alfa A Lezen - Instructies lezen

Ik kan lezen hoe vaak ik het medicijn moet gebruiken

Tablet 10 mg

1x daags 1 tablet

Dat kan ik met gemak

Dat kan ik met moeite

Dat kan ik nog niet

Dat wil ik leren

Voorbeeld 2

Functioneel lezen	Alfa B	Datum	Handtekening
1 Correspondentie lezen	Kan zich, gebruik makend van de context en kennis van de wereld, een idee vormen van de inhoud van een kaart of korte eenvoudige brief. Zoekt en vindt en begrijpt belangrijke woorden. Herkent logo's of namen van afzenders. Kan correspondentie scheiden in belangrijke en onbelangrijke post.		
2 Oriënterend / zoekend lezen	Kan bekende namen, woorden en standaardzinnen herkennen in alledaagse eenvoudige mededelingen. Combineert logo's, cijfers en kopjes om belangrijke informatie uit een tekst te halen.		
3 Lezen om informatie op te doen	Kan zich een idee vormen van de inhoud van eenvoudige, informatieve materialen. Hier zal sprake zijn van materiaal met veel visuele ondersteuning en weinig tekst. Leest een speciaal voor dit niveau geschreven tekst.		
4 Instructies lezen	Kan eenvoudige aanwijzingen begrijpen. Kan eenvoudige visuele representaties begrijpen.		

en moeder. Haar trotse dochter had gezegd: 'Mama kan heel veel, maar zij kan het niet uiten.'

Geregel

Ook hoorde Stockmann vaak dat een docent zich nu een actievare docent voelt en dat het inhoudelijk aantrekkelijker is dan altijd alleen maar uit boeken werken. Didactisch en methodisch zit het dus wel goed met dat portfolio. Anders is het met de organisatie en de tijdsbesteding. Het blijkt toch wel een heel geregel: er moeten mappen komen, er moet materiaal mee naar school komen, er moet

een camera worden aangeschaft en meer van dat soort dingen. Een enkele docent verzuchtte: 'Waar doen we het allemaal voor?' Stockmann geeft aan dat je het echt moet willen maken met elkaar. Ook het management moet achter de werkwijze staan en de docenten voorzien van de benodigde kennis, het benodigde materiaal en de benodigde tijd. Zelf geeft Stockmann aan dat de inder tijd gekozen voorbeelden in het portfolio gezien de tijdgeest van de Wet inburgering niet altijd meer even aansprekend zullen zijn. De gekozen driedeling werk, opvoeding en maatschappelijke

participatie is op zich nog steeds goed, maar de laatste twee zouden ook samen genomen kunnen worden. Er zijn toch ook 'OGO-cursisten'¹ die geen opvoedingstaken hebben? Al met al kijkt zij heel tevreden terug op de afgelopen jaren. Bovendien is het concept inmiddels ook verkocht aan Zweden!

Alfa C en inburgering

Op het moment dat een alfacursist het label 'Alfa C' heeft gekregen kan deze doorstromen naar een NT2-traject. Afhankelijk van de resultaten en mogelijkheden kan dat een snel traject zijn, een regulier traject of een traject voor

Voorbeeld 3

Het rapport technische vaardigheden

Rapport van: .....

Datum 1e beoordeling:

Beoordelaar(s):

Datum 2e beoordeling:

Beoordelaar(s):

Datum 3e beoordeling:

Beoordelaar(s):

Technisch lezen	Alfa A	Alfa B	Alfa C
1. leestempo/vloeiendheid			
2. letters/klanken			
3. woorden			
4. zinnen			
5. tekst			
6. principes van geletterdheid			

langzaam lerenden. Als dit een traject in de Wet inburgering inhoudt, dan moet ook gekeken worden of het een lang of een kort traject gaat worden. Stockmann pleit ervoor tijdens de afspraken voor het WEB-traject² overeen te komen dat een cursist tijdens het WEB-traject al start met 'inburgeringsgericht taalonderwijs'. Kunnen alfacursisten dat dan wel? Zeker, meent Stockmann. Al vanaf het begin kan gewerkt worden aan de inburgerings-

Welke brief is voor mij?

doelen. Deze zijn voor alle inburgeringsplichtingen hetzelfde, alleen zal een alfacursist er meer tijd voor nodig hebben. Start dan liever zo vroeg mogelijk en maak het laatste stuk af in het WI-traject.³

De vraag hoe het portfolio ANT2 en het inburgeringsportfolio samenhangen kwam ook veel naar voren op de terugkomdagen van de ROC's. Stockmann geeft aan dat je met het oefenen van de functionele vaardigheden al goed een link naar de cruciale praktijksituaties (cp's) uit het inburgeringsexamen kunt maken. Bij het invullen van een formulier richt je je bijvoorbeeld op het invullen van een formulier van de woningbouwvereniging. Het probleem bij het inburgeringsexamen is echter dat de cp's niet altijd aansluiten bij de leefwereld van een cursist. En dat is wel belangrijk bij alfacursisten. Om dit probleem te ondervangen doet een docent

er goed aan om in het WEB-traject alleen die cp's te kiezen die aansluiten bij de eigen omgeving van de cursist en de andere pas in het WI-traject aan bod te laten komen.

Helaas gebeurt het nog maar al te vaak dat een cursist die nog geen 'Alfa C'-cursist is al in een NT2-traject wordt geplaatst. Dit kan een vervelende ervaring worden: de cursist kan bijvoorbeeld 'stuklopen' op het (tempo)lezen, grote achterstand oplopen en zijn motivatie verliezen.

Op de meeste plaatsen wordt nu gewerkt met de Toolkit Intake Wet inburgering (TIWI) van Bureau ICE, waarin een lees- en schrijftoets zit. De toets bepaalt of de cursist wel of geen analfabeet is. Het Cito vond het tijd voor een intake-toets die van daaruit specifieker kan meten of een cursist binnen het gebied van alfabetisering op niveau Alfa A, Alfa B dan wel Alfa C functioneert. Cito ontwikkelt op dit moment een intake-toets die functionele en technische onderdelen combineert.

Noten

¹ OGO is een profiel binnen het Inburgeringsexamen en staat voor 'Opvoeding, Gezondheid en Onderwijs'.

² WEB staat voor Wet Educatie en Beroeps?onderwijs.

³ WI staat voor Wet Inburgering. Op 1 januari 2007 zijn de Wet inburgering nieuwkomers van 1998 en de verschillende oudkomersregelingen vervangen door een nieuwe wet, de Wet inburgering. Een gevolg van deze wet is dat inburgeraars hun traject afsluiten met een heel nieuw inburgeringsexamen.